

Sygn. akt I ACa 1566/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 kwietnia 2015 roku

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Hanna Rojewska (spr.)
Sędziowie:	SSA Michał Kłos SSO (del.) Jacek Chmura
Protokolant:	st. sekr. sądowy Katarzyna Olejniczak

po rozpoznaniu w dniu 23 kwietnia 2015 roku w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. Ł., E. Ł., D. Ł. oraz A. Ł. (1)**

przeciwko **W. P.**

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Kaliszu

z dnia 3 września 2014 roku

sygn. akt I C 1244/13

I. zmienia zaskarżony wyrok:

- w punkcie 1 w ten tylko sposób, że obniża zasądzoną na rzecz powódki M. Ł. kwotę 100.000 złotych do kwoty 50.000 (pięćdziesiąt tysięcy) złotych, oddalając powództwo w pozostałym zakresie;

- w punkcie 2 w ten tylko sposób, że obniża zasądzoną na rzecz powódki E. Ł. kwotę 100.000 złotych do kwoty 50.000 (pięćdziesiąt tysięcy) złotych, oddalając powództwo w pozostałym zakresie;

- w punkcie 3 w ten tylko sposób, że obniża zasądzoną na rzecz powoda D. Ł. kwotę 100.000 złotych do kwoty 50.000 (pięćdziesiąt tysięcy) złotych, oddalając powództwo w pozostałym zakresie;

- w punkcie 4 w ten tylko sposób, że obniża zasądzoną na rzecz powoda A. Ł. (1) kwotę 100.000 złotych do kwoty 50.000 (pięćdziesiąt tysięcy) złotych, oddalając powództwo w pozostałym zakresie;

- w punkcie 6 w ten tylko sposób, że obniża kwotę 3.617 złotych do kwoty 1.817 (jeden tysiąc osiemset siedemnaście) złotych;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. nie obciąża obu stron kosztami postępowania apelacyjnego;

IV. przyznaje i nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Kaliszu na rzecz adwokata T. Z. kwotę 3.321 (trzy tysiące trzysta dwadzieścia jeden) złotych brutto tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu pozwanemu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 1566/14

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 3 września 2014 r., wydanym w sprawie z powództwa M. Ł. oraz małoletnich: E. Ł., D. Ł. i A. Ł. (1), reprezentowanych przez matkę M. Ł., przeciwko W. P. o zapłatę, Sąd Okręgowy w Kaliszu zasądził od pozwanego W. P. na rzecz: powódki M. Ł. kwotę 100.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 23 września 2013 r. do dnia zapłaty (pkt.1), powódki E. Ł. kwotę 100.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 23 września 2013 r. do dnia zapłaty (pkt.2), powoda D. Ł. kwotę 100.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 23 września 2013 r. do dnia zapłaty (pkt.3) oraz powoda A. Ł. (1) kwotę 100.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 23 września 2013 r. do dnia zapłaty (pkt.4), przyznał od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Kaliszu na rzecz adw. T. Z. kwotę 4.428 złotych wraz z podatkiem od towarów i usług tytułem pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu (pkt.5) oraz zasądził od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 3.617 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego i nie obciążył pozwanego pozostałymi kosztami procesu (pkt.6 i 7).

Sąd Okręgowy poczynił w przedmiotowej sprawie ustalenia faktyczne, które nie są kwestionowane przez pozwanego (apelującego), a które jako prawidłowe Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne. Powołując się na przepis art. 446 § 4 k.c. uznał, że zadośćuczynieniem adekwatnym do rozmiaru krzywdy doznanej przez powódkę M. Ł. w wyniku śmierci męża oraz krzywdy pozostałych małoletnich powodów, doznanej w wyniku śmierci ich ojca, jest kwota po 100.000 złotych na rzecz każdego z nich i takie też kwoty zasądził na rzecz powodów od pozwanego.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany, zaskarżając go w części tj. w punkcie pierwszym skarżonego wyroku w części uwzględniającej powództwo na rzecz M. Ł. powyżej kwoty 20.000 złotych, w punkcie drugim skarżonego wyroku w części uwzględniającej powództwo na rzecz E. Ł. ponad kwotę 20.000 złotych, w punkcie trzecim skarżonego wyroku w części uwzględniającej powództwo na rzecz D. Ł. ponad kwotę 20.000 złotych, w punkcie czwartym skarżonego wyroku w części uwzględniającej powództwo na rzecz A. Ł. (1) ponad kwotę 20.000 złotych, zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj. art. 446 § 4 k.c. poprzez rażące zawyżenie wysokości zadośćuczynienia i uznanie przez Sąd pierwszej instancji, że kwoty zasądzone na rzecz powodów są odpowiednimi tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, podczas gdy rzeczony kwoty stanowią źródło wzbogacenia dla powodów.

W następstwie powyższego zarzutu skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w wyżej wskazanym zakresie i zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki M. Ł. kwoty 20.000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 23 września 2013 r. do dnia zapłaty, na rzecz powódki E. Ł. kwoty 20.000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 23 września 2013 r. do dnia zapłaty, na rzecz powoda D. Ł. kwoty 20.000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 23 września 2013 r. do dnia zapłaty, na rzecz powoda A. Ł. (1) kwoty 20.000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 23 września 2013 r. do dnia zapłaty, oddalenie powództw w pozostałym zakresie i zasądzenie na rzecz pełnomocnika pozwanego kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu, z uwagi na fakt, że koszty te nie zostały uiszczone nawet w części.

W odpowiedzi na apelację strona powodowa wniosła o jej oddalenie w całości i zasądzenie od pozwanego na rzecz strony powodowej zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Z uwagi na to, że Sąd Apelacyjny nie przeprowadzał postępowania dowodowego, nie zmienił też ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji, zaś w samej apelacji nie zostały zgłoszone zarzuty dotyczące tych ustaleń, zgodnie z art. 387 § 2¹ k.p.c. uzasadnienie niniejszego orzeczenia zostanie ograniczone jedynie do wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.

Apelacja jest częściowo zasadna, albowiem podniesiony w niej zarzut, który koncentruje się wokół wysokości przyznanego stronie powodowej zadośćuczynienia słusznie podważa „odpowiedniość” jego wysokości, zarzucając Sądowi pierwszej instancji rażące wygórowanie przyznanego świadczenia.

Podkreślić należy, że przepisy kodeksu cywilnego nie wskazują kryteriów, jakie należałoby uwzględniać przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia pieniężnego. W art. 446 § 4 k.c. jest mowa jedynie o „odpowiedniej sumie tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę”. Kryteria, jakimi należy się kierować przy określaniu wysokości zadośćuczynienia dostarcza nam orzecznictwo sądowe. Ugruntowany jest pogląd opowiadający się za kompensacyjnym charakterem zadośćuczynienia pieniężnego tj. uznający je za sposób naprawienia szkody niemajątkowej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.01.2004 r., sygn. akt I CK 131/03, opubl. OSNC 2005/2/40).

Zasadniczą przesłanką przy określaniu wysokości zadośćuczynienia jest stopień natężenia wspomnianych elementów składających się na pojęcie krzywdy. Sąd musi przy tym uwzględnić wszystkie okoliczności danego zdarzenia. W doktrynie wskazuje się, że wysokość przyznawanej kwoty zadośćuczynienia tak powinna być ukształtowana, by stanowić „ekwiwalent wycierpianego bólu” jak też, że kwota zadośćuczynienia powinna być pochodną wielkości doznanej krzywdy (por. A. Rzetecka - Gil, Komentarz do Kodeksu cywilnego, (...)). W przypadku ustalania wysokości zadośćuczynienia za śmierć osoby bliskiej zwraca się uwagę na konieczność uwzględniania dynamicznego charakteru krzywdy spowodowanej śmiercią takiej osoby, stopnia cierpień psychicznych, ich intensywności oraz długotrwałości. Oceniając zakres szkody niemajątkowej należy korzystać z kryteriów zobiektywizowanych, ale jednak przystających do konkretnego poszkodowanego (por. M. Ł., Nowelizacja Kodeksu cywilnego w zakresie możliwości przyznania zadośćuczynienia za śmierć osoby bliskiej, (...), wrzesień 2008).

Wskazać też należy, że ustalenie jaka kwota w konkretnych okolicznościach jest „odpowiednia”, należy do sfery swobodnego uznania sędziowskiego. Korygowanie przez sąd drugiej instancji zasądzonych zadośćuczynienia może być aktualne tylko wtedy, gdy przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy, mających wpływ na jego wysokość, jest ono niewspółmiernie nieodpowiednie, tj. albo rażąco wygórowane, albo rażąco niskie.

W okolicznościach niniejszej sprawy trafnie podnosi apelujący, że ustalone przez Sąd pierwszej instancji kwoty są rażąco wysokie. Wprawdzie Sąd Okręgowy niewątpliwie uwzględnił dramatyzm doznań powodów, poczucie ich osamotnienia, cierpienia moralne i wstrząs psychiczny wywołany tragiczną śmiercią męża i ojca rodziny, z którym jeszcze przez wiele lat powodowie tworzyliby szczęśliwą i zgodną rodzinę, to jednak – zdaniem Sądu Apelacyjnego - winien również wziąć pod uwagę okoliczności, które ściśle wiążą się z osobą pozwanego jako zobowiązanego do naprawienia krzywdy doznanej przez powodów. W orzecznictwie podkreśla się, że stan majątkowy osoby odpowiedzialnej za szkodę wpływać może niekiedy na zakres obowiązku naprawienia krzywdy, przy czym nie jest aprobowany jedynie pogląd, że takie miarkowanie wysokości zadośćuczynienia możliwe jest w stosunku do sprawcy przestępstwa umyślnego, skierowanego przeciwko zdrowiu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 1984r., III CRN 269/84, LEX nr 8664 i z dnia 18 marca 1970r., II CR 351/69, LEX nr 6694, czy powoływany w apelacji wyrok z dnia 7 października 1998 r., I CKN 418/98, LEX nr 1215980).

Dostrzec należy, że pozwany w niniejszej sprawie poniósł odpowiedzialność karną za przestępstwo, ale przestępstwo nieumyślnego spowodowania śmierci, polegające na uderzeniu A. Ł. (2) pięścią w twarz, na skutek czego ten upadł, uderzając się głową w kostkę brukową i doznając obrażeń, co skutkowało tak dramatycznymi konsekwencjami, jakimi była jego śmierć. Trzeba przy tym uwzględnić, że zobowiązanym jest osoba fizyczna, ojciec trójki dzieci, który nie dysponuje majątkiem ani znacznymi dochodami. Ustalenie w tej sytuacji wysokości należnego powodom zadośćuczynienia nie może więc pozostawać w tak rażącej dysproporcji w stosunku do sytuacji materialnej obydwu stron procesu, jak też i ich stopy życiowej sprzed zaistnienia zdarzeń, warunkujących jego zasądzenie. O ile zadośćuczynienie przewidziane w art. 446 § 4 k.c. jest finansowym odzwierciedleniem rozmiaru krzywdy, która nie zależy od statusu materialnego pokrzywdzonego, o tyle rozmiar tegoż zadośćuczynienia może być odnoszony do stopy życiowej społeczeństwa. Zasądzając zadośćuczynienie sąd nie może bowiem pomijać także szeroko pojętej zamożności społeczeństwa, a ściślej wysokości osiąganych przez nie wynagrodzeń za pracę czy też różnego rodzaju świadczeń. Jak zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 27 listopada 2014 r., sygn. IV CSK 112/14, LEX nr 1604651 oraz wyroku z dnia 3 czerwca 2011 r. III CSK 279/10, niepubl., rozmiar zadośćuczynienia może być odnoszony do stopy życiowej społeczeństwa, która pośrednio może rzutować na umiarkowany jego wymiar i to w zasadzie bez względu na status społeczny oraz materialny poszkodowanego. Jednak przesłanka przeciętnej stopy życiowej nie może pozbawić omawianego roszczenia funkcji kompensacyjnej i eliminować innych istotniejszych czynników kształtujących jego rozmiar i ma charakter tylko uzupełniający.

Bez wątplenia celem normy art. 446 § 4 k.c. jest zapewnienie możliwości zaspokojenia przez osoby najbliższe doznanej przez nich krzywdy, poprzez uzyskanie pieniężnego ekwiwalentu w wysokości rekompensującej ujemne doznania psychiczne i w części fizyczne. Krzywdę doznaną w wyniku śmierci osoby bliskiej bardzo trudno ocenić i wyważyć. Podkreśla się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, że każdy rozważany przypadek powinien być traktowany indywidualnie z uwzględnieniem wszystkich okoliczności sprawy, przy czym ocena ta powinna opierać się na kryteriach obiektywnych, a nie na wyłącznie subiektywnych odczuciach pokrzywdzonego (wyrok Sądu Najwyższego dnia z 3 czerwca 2011 r., III CSK 279/10, niepubl.).

Jeśli uwzględni się okoliczności niniejszej sprawy, uprawnionym jest argument skarżącego, że zasądzona na rzecz każdego z czworga powodów kwota 100.000 złotych, łącznie 400.000 złotych, w realiach gospodarczych, uwzględniających zarówno dochody społeczeństwa, jak i ceny dóbr konsumpcyjnych, jest obiektywnie wysoką kwotą nawet dla przeciętnego obywatela i może stanowić źródło ich wzbogacenia, zwłaszcza, że ich dotychczasowa sytuacja materialna kształtowała się zdecydowanie poniżej przeciętnej. Powyższe pozwala więc uznać, że jest ona rażąco wygórowana.

Nie można przy tym pominąć i faktu przyznania powodom przez sąd karny tytułem nawiązki kwoty 40.000 złotych. Oczywiście trafnie wywodzi sąd meriti, że inna jest podstawa obu roszczeń, i inne pełnią one funkcje, jednakże bez wątplenia kwota ta, którą skarżący musi zapłacić na rzecz powodów i co do której prowadzone jest postępowanie egzekucyjne, w ramach którego pozwany uiszcza stosowne, aczkolwiek niewielkie kwoty, ma bezpośrednie przełożenie na jego sytuację majątkową i niewątpliwie ma dla niego charakter represyjny, co nie może pozostawać bez wpływu na ustalenie wysokości zadośćuczynienia, dochodzonego na podstawie art. 446 § 4 k.c.

W świetle powyższego Sąd Apelacyjny uznał, iż zasądzona przez Sąd pierwszej instancji kwota jest rażąco wygórowana, jednak nie w zakresie, w jakim podnosi to w wywiedzonej apelacji pozwany, co ostatecznie skutkowało zmianą zaskarżonego wyroku i obniżeniem kwot zasądzonych tytułem zadośćuczynienia na rzecz każdego z powodów do kwoty po 50.000 złotych. Zdaniem sądu odwoławczego zadośćuczynienie w kwocie po 50.000 złotych na rzecz każdego z powodów spełni swą funkcję kompensacyjną, będzie stanowiło dla nich ekonomicznie odczuwalną wartość, adekwatną do obecnych warunków życia i warunków rynkowych. Z drugiej strony uwzględnia ona sytuację życiową i finansową pozwanego, który musi mieć jednak świadomość, że w wyniku popełnienia przez niego nieumyślnego przestępstwa powodowie zostali pozbawieni prawa do życia w pełnej rodzinie. Sąd Apelacyjny miał na uwadze, że przyznana kwota nie może mieć znaczenia jedynie symbolicznego, a taką spełniałaby kwota postulowana przez

skarżącego w apelacji, lecz powinna stanowić dla powodów odczuwalną rekompensatę ich krzywdy za cierpienia i ból z powodu nagłej utraty ojca i męża.

Z tych wszystkich względów apelację pozwanego częściowo uwzględniono, w kierunku przedstawionym powyżej, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. W pozostałym zakresie apelacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Proporcjonalnie do zmiany wysokości zasądzonych kwot dokonano zmiany rozstrzygnięcia o kosztach zastępstwa procesowego, zawartego w punkcie 6 zaskarżonego wyroku.

Rozstrzygając o kosztach postępowania odwoławczego, Sąd Apelacyjny zastosował wobec obu stron postępowania art. 102 k.p.c. w zw. z art. 108 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., w miejsce ogólnej zasady odpowiedzialności za wynik sprawy. Za takim rozstrzygnięciem przemawiał przede wszystkim charakter sprawy, fakt, iż przyznanie odpowiedniego zadośćuczynienia leży w gestii sądu, jak również trudna sytuacja osobista i materialna tak powodów, jak i pozwanego.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej rozstrzygnięto w oparciu o § 6 pkt 6 w zw. z § 2 ust 1 i 3 i § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz. U. z 2013, poz. 461).